

Käytännön kokemukset opinnäytteiden julkaisijana

Open access -julkaisemisen
Tekijänoikeusseminaari 10.10.2008
Kustannuspäällikkö Outi Sisättö
Tampereen yliopiston kirjasto
Julkaisukeskus

[Esityksen pääkohdat]

- Taustaksi
 - Tunnuslukuja, toimijoita
- Julkaisuarkistot
- Julkaisukäytännöt
 - Väitöskirjat
 - Tutkielmat
 - Muut verkkojulkaisut
- Haasteita

[Opinnäytteiden määrä]

- Tampereen yliopistossa hyväksytään vuosittain noin
 - 100 väitöskirjaa
 - 30 lisensiaatintutkimusta
 - 1000 pro gradu -tutkielmaa
- Tutkinto-opiskelijoita 15 800
- Henkilökuntaa 2 200 (htv)

Julkaisukeskus kirjastossa (1)

- Tampere University Press (1994)

- Kustantaa 110 kirjaa vuodessa
- Väitöskirjoja 85

- Tiedekirjakauppa Taju (1984)

- Myy 22 000 kirjaa vuodessa

- Verkkokirjakauppa Granum (1998)

- Mukana 184 kustantajaa
- 10 vuotta 14.10.2008

[Julkaisukeskus kirjastossa (2)]

- Henkilökunta
 - 3 julkaisutoiminnassa
 - 2 myynnissä
 - 1-2 projekteissa satunnaisesti
- Kirjaston tietokantaosasto vastaa pro gradujen verkkojulkaisemisesta
 - 2 henkilöä (0,45 htv)

[Verkojulkaisujen määrä]

- Verkossa julkaistaan vuosittain noin
 - 90 % väitöskirjoista (artikkelit)
 - 65 % lisensiaatintutkimuksista
 - 70 % pro gradu -tutkielmista
- Muita julkaisuja kirjaston julkaisuarkistoon vuosittain noin 50 kpl

[Opetusministeriön Kotatietoihin]

- Vertailun vuoksi
 - Opetusministeriön julkaisutietojen keruuseen ilmoitettiin 2233 julkaisua Tampereen yliopistosta vuonna 2007

[Julkaisuarkistot]

- Tampereen yliopistolla 3 julkaisuarkistoa
 - Väitöskirjat <http://acta.uta.fi> (1999)
 - Licensiaatintutkimukset ja pro gradu -tutkielmat (2000) <http://tutkielmat.uta.fi>
 - Muut verkkojulkaisut (2000) <http://tampub.uta.fi>
 - Verkkojulkaiseminen työllistää kirjastossa yhteensä 0,8 htv

Väitöskirjat

Haku Tampereen yliopiston väitöskirjatietokannasta - Mozilla Firefox

Tiedosto Muokkaa Näytä Sivuhistoria Kirjanmerkit Työkalut Ohje

http://acta.uta.fi/index.phtml

Useinmin avatut Customize...

Haku Tampereen yliopiston väitö... Tampereen yliopisto

TAMPEREEN YLIOPISTO

TAMPEREEN YLIOPISTON VÄITÖSKIRJAT

> Etusivulle

> Tarkennettu selaus

> Tarkennettu haku

> Verkkoväitöskirjat

> Vuosittain

> Tiedekunnittain

> Laitoksittain

> Oppiaineittain

Tampereen yliopiston väitökset ja ohjeet väittelijälle

> In English

Tampereen yliopiston väitöskirjat

Haku kaikista kentistä HAE

Täältä löytyvät Tampereen yliopiston väitöskirjat vuodesta 1999 alkaen. Väitöskirjoja on yhteensä 981, joista verkossa julkaistaan vuosittain noin 90 prosenttia. Tällä hetkellä verkossa on luettavissa 773 väitöskirjaa.

Väitöskirjoihin asennettiin syyskuussa 2005 lukukertalaskuri, joka ilmoittaa, miten monta kertaa tiedosto on avattu.

Pro gradu -tutkielmat ja lisansiaatintutkimukset

The screenshot shows the website 'TAMPEREEN YLIOPISTON TUTKIELMAT' in a Mozilla Firefox browser. The browser's address bar shows 'http://tutkielmat.uta.fi/'. The website has a blue header with the text 'TAMPEREEN YLIOPISTON TUTKIELMAT' and a green navigation bar with 'SUOMEKSI' and 'IN ENGLISH' options. On the left side, there is a green sidebar with a menu containing 'Etusivu', 'Selaus', and 'Sanahaku'. Below the menu, there is a section titled 'Ohjeet opiskelijoille:' with links for 'Graduohje', 'Lisuriohje', 'Tutkielmalomake', 'PDF -tallennus', and 'Graduopas'. The main content area features a title 'TAMPEREEN YLIOPISTON PRO GRADU -TUTKIELMAT JA LISANSIAATIN-TUTKIMUKSET' and a paragraph of text explaining the availability of theses and dissertations from 1991 onwards. It also includes a note about Adobe Acrobat Reader and a link to download it. At the bottom of the page, there is a green bar with the text 'Sivun alkuun'.

Open access -julkaisemisen
tekijänoikeusseminaari 10.10.2008

Muut verkkojulkaisut

The screenshot shows a web browser window with the title "Tampereen yliopiston sähköiset julkaisut - Mozilla Firefox". The address bar contains "http://tampub.uta.fi/". The page header features the Tampere University logo and the text "Tampub Tampereen yliopiston sähköiset julkaisut". A navigation menu on the left includes links for "Etusivu", "Tarkennettu haku", "Aihealue", "Sarja", "Vuosi", "Viitelomake", "Julkaisulupa", and "In English". The main content area has a search box with the text "Haku kaikista kentistä:" and a "HAE" button. Below the search box, there is a paragraph of text: "Tampubissa julkaistaan ensijaisesti Tampereen yliopiston henkilökunnan kirjoittamia tieteellisiä julkaisuja. Tekijät voivat tarjota Tampubiin julkaisujaan joko ensimmäistä kertaa julkaistavaksi, tai ilmoittaa Tampubiin verkossa jo olevien julkaisujen tiedot. Tietokannassa on 226 julkaisua vuodesta 2000 lähtien." This is followed by a list of instructions: "Kummassakin tapauksessa: 1) täytää [Viitelomake](#) 2) allekirjoita ja lähetä [Julkaisulupa](#)". Below this, another paragraph states: "Opinnäytteille on omat julkaisukanavansa, väitöskirjoille [Acta](#), lisensiaatintutkimuksille ja tutkimuksille yhteinen [tutkimat](#) julkaisukanava. Nämä, samoin kuin muut kirjaston asiakkaille tarjoamat verkkolehdet ja -kirjat löytyvät myös [Nellistä](#)."

[Opinnäytteitä luetaan]

- <http://acta.uta.fi>
 - Vierailijoita 141 600 vuonna 2007, Suomesta eniten, seuraavaksi USA
 - Latauskertalaskuri vuodesta 2005, suosituimpia avattu lähes 4000 kertaa
 - Yli 1000 kertaa avattu 74 % kaikista
- <http://tutkielmat.uta.fi>
 - Vierailijoita 165 800 vuonna 2007, Suomesta eniten, seuraavaksi Ranska, sitten USA
 - Latauskertalaskuri vuodesta 2006, suosituimpia avattu lähes 4000 kertaa

[Julkaisukäytännöt vaihtelevat (1)]

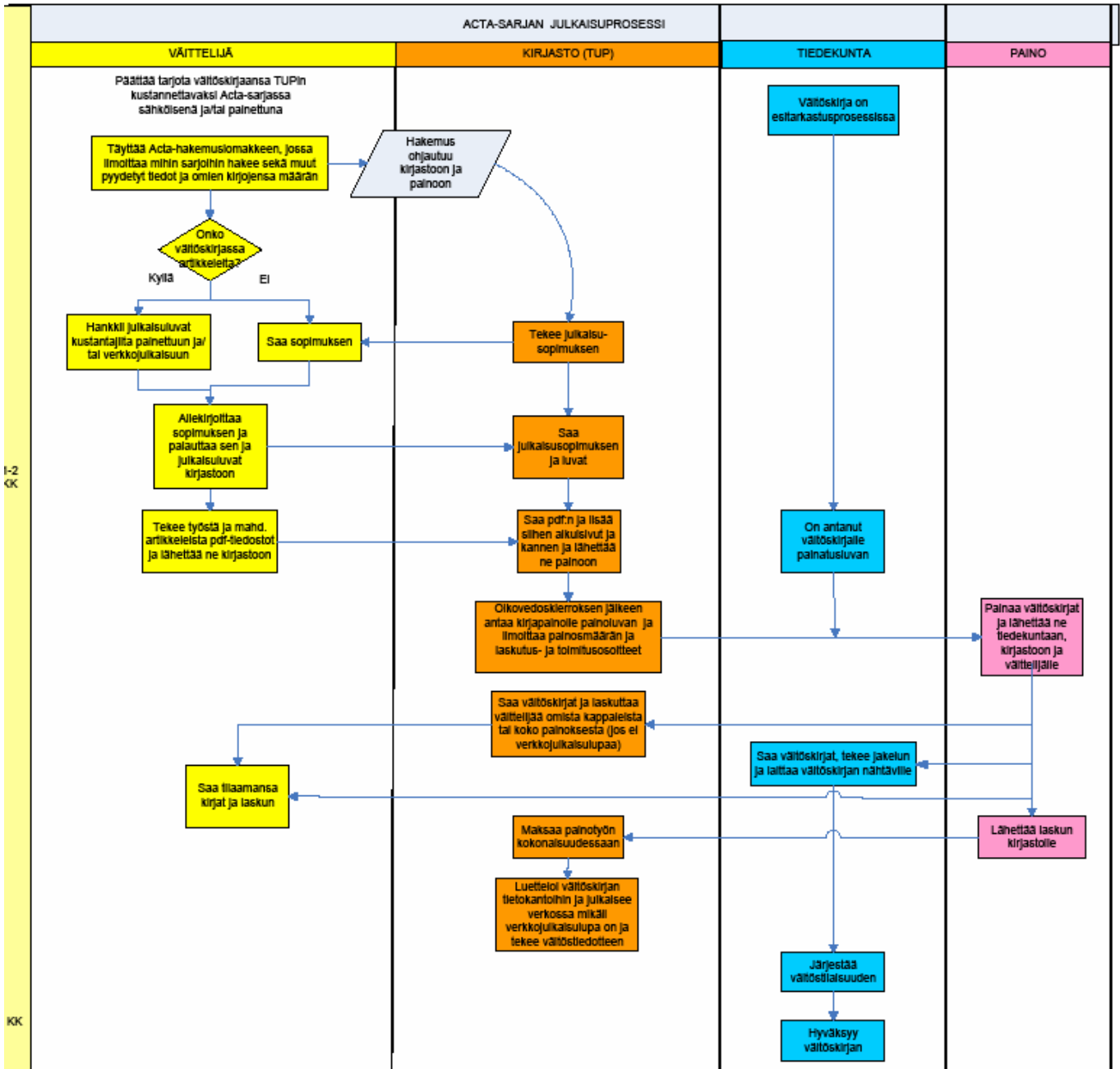
- Väitöskirjat
 - Haku väitöskirjasarjoihin verkkolomakkeella
 - Julkaisu sopimus kirjastosta
 - Artikkeleiden julkaisuluvat sopimuksen liitteiksi (tarkistus)
 - Painetaan erillisenä vihkona ellei julkaisulupaa ole

[Julkaisukäytännöt vaihtelevat (1)]

- Väitöskirjat
 - Kirjasto maksaa tiedekunnan ja kirjaston jakelua varten painatettavat väitöskirjat, jos
 - väitöskirjan saa julkaista verkossa
 - väitöskirja toimitetaan kirjastoon paino- ja verkkojulkaisuvalmiina
 - Kustannukset
 - 10 000 e/vuosi (90 % verkossa)
 - 110 e/väittelijä

I-2
KK

KK

[Tekijänoikeus § sopimuksessa (1)]

- Tekijä vastaa siitä, että hänen kirjastolle toimittamansa väitöskirja on samansisältöinen kuin hänen tiedekunnalle luovuttamansa painatusluvan saanut opinnäyte.
- Tekijä vastaa väitöskirjan sisällöstä ja oikeuksistaan siihen. Tekijä vakuuttaa, että hänellä on väitöskirjaan tai sen osiksi sisällytettyyn kuva-, taulukko- tms. aineistoon täydellinen tekijänoikeus tai että tällaiseen aineistoon on hankittu julkaisuoikeus sekä kirjassa että verkkojulkaisussa. Tekijänoikeusasioiden laiminlyönnistä mahdollisesti aiheutuvat kustannukset voidaan osoittaa suoraan tekijälle.
- Artikkeliväitöskirjan tekijä hankkii luvat aikakauslehtien kustantajilta artikkeleiden uudelleen julkaisemista varten sekä kirjassa että verkkojulkaisussa. Myös julkaisemattoman artikkelin painamisesta väitöskirjaan tai julkaisemiseen verkossa tulee olla kustantajan lupa. Jos lupaa ei ole, artikkelia ei paineta kirjaan eikä julkaista verkossa, vaan se monistetaan erillisenä vihkopainatteena. Mikäli tekijä vaatii ilman kustantajan lupaa olevan artikkelin painamista kirjaan, tekijä ottaa täyden vastuun tekijänoikeuden rikkomisen mahdollisista seurauksista ja kustannuksista. Tekijä lähettää kirjastoon yhteenvedon artikkeleiden julkaisuluvista ja kopiot niistä.

[Tekijänoikeus § sopimuksessa (2)]

YHTEENVETO väitöskirjassa ja sen verkkoversiossa julkaistavien artikkeleiden **JULKAISULUPATIEDOISTA**

Väittelijän nimi _____

- **Kopioi artikkelin viitetiedot** kunkin artikkelin kohdalle
- Merkitse **rasti oikean lupatiedon** kohdalle
- Lähetä tämä **yhteenveto** ja artikkeleiden **julkaisuluvat** sähköpostilla osoitteella acta@uta.fi

Artikkeli I

___ lupa julkaista painettuna kirjassa

___ lupa julkaista elektronisessa versiossa verkossa

___ painetaan erillisenä irtolehtiartikkelina

Artikkeli II jne.

[Tekijänoikeuksista kysytään (1)]

- Useimmin kysytään tai ei tiedetä
 - Saako jonkun kuvan tai kuvion julkaista verkkoväitöskirjassa?
 - Kun kysytään lupaa jonkun aineiston käyttöön väitöskirjassa, ei huomata erikseen kysyä lupaa käyttää sitä myös verkkoväitöskirjassa – kysyttävä uudelleen

[Tekijänoikeuksista kysytään (2)]

- Useimmin kysytään tai ei tiedetä
 - Ei ymmärretä kustantajien copyright-sivustojen tekijänoikeuslauseita
 - Mitä tarkoittaa avoin verkko?
 - Jos kustantaja antaa luvan julkaista artikkelin sivuilla, jotka ovat ”password protected”, niin kuvitellaan, että artikkeli voidaan julkaista yliopiston sivuilla

[Tekijänoikeus työllistää]

- Haasteita väitöskirjan julkaisijalle
 - Asiantunteva neuvonta, löytyykö resursseja?
 - Hyvä nettisivusto ja linkit lisätietoihin
 - Luennot jatko-opiskelijoille
 - Mallikirjeet
 - Julkaisuoikeuksien tarkistukset

[Julkaisukäytännöt vaihtelevat (2)]

- Pro gradu -tutkielmat
 - Opiskelija tallentaa NettiOpsuun opinnäytteen tiedot, julkaisulupatiedon ja pdf:n
 - Kirjapaino ja kirjasto hakevat tiedot sovelluksesta
 - Kirjapaino painaa 3 opinnäytettä, kirjasto julkaisee verkossa, mikäli lupa on

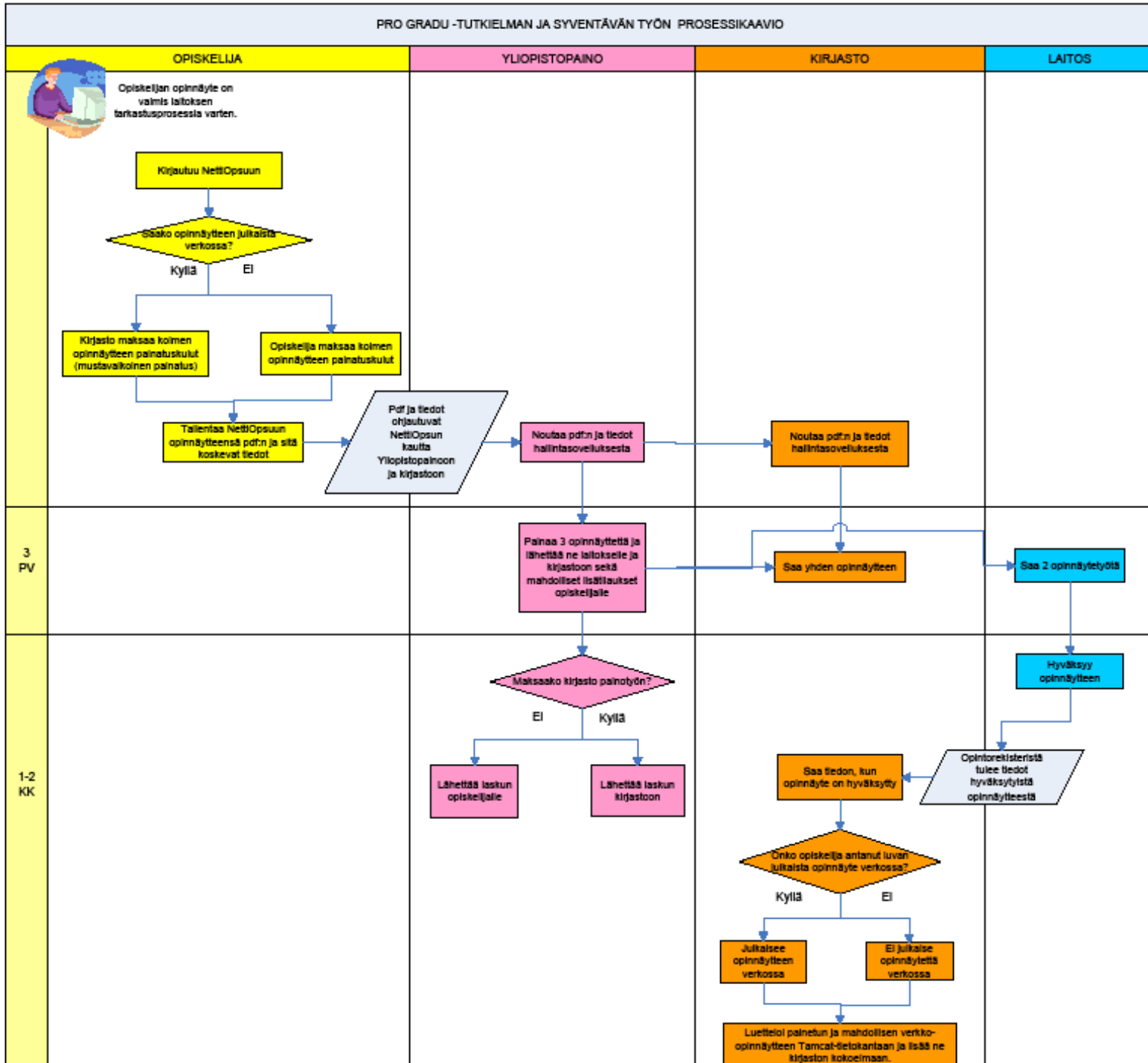

[Julkaisukäytännöt vaihtelevat (2)]

- Pro gradu -tutkielmat
 - Kirjasto maksaa 3 gradun tulostus- ja kansituskulut, jos
 - gradu saadaan julkaista verkossa
 - Kustannukset
 - noin 20 000 e (70% verkossa)
 - vajaa 30 e/opiskelija

PRO GRADU -TUTKIELMAN JA SYVENTÄVÄN TYÖN PROSESSIKAAVIO

[Tekijänoikeus § tutkielmissa]

Luvan tarkoitus: Opinnäytteen tekijä antaa kirjastolle oikeuden saattaa opinnäytteensä avoimen tietoverkon välityksellä yleisön saataville. Opinnäytettä voi selata ja tulostaa, mutta kopiointi on estetty.

Korvaukset: Kirjasto ei maksa korvausta opinnäytteen julkaisemisesta verkossa. Kirjasto maksaa kolmen (lisensiaatintutkimuksissa kahden) opinnäytteen mustavalkoisen painatuksen painatuskulut, mikäli opinnäytteen tekijä antaa kirjastolle luvan julkaista opinnäytteensä verkossa. Nämä opinnäytteet painetaan laitoksen (lisensiaatintutkimuksessa tiedekunnan) ja kirjaston käyttöä varten. Mikäli tekijä tarvitsee opinnäytettä omaan käyttöönsä, hän maksaa näiden opinnäytteiden painatuskulut. Opiskelija maksaa myös aina kaikkien värisivujen painatuskulut, mikäli hän haluaa opinnäytteeseensä värisivuja.

Tekijänoikeudet: Opinnäytteen tekijä vastaa itse julkaisun sisällöstä ja oikeuksistaan siihen. Tekijä vakuuttaa, että hänellä on opinnäytteeseensä tai sen osaksi sisällytettyyn kuva-, taulukko- tai muuhun vastaavaan aineistoon täydellinen tekijänoikeus, tai että hän on hankkinut tällaiseen aineistoon verkkojulkaisu-oikeuden.

Annan/en anna yliopiston kirjastolle luvan/lupaa julkaista opinnäytteeni avoimessa verkossa osoitteessa <http://tutkielmat.uta.fi/> tai muussa vastaavassa yliopiston tai tiedeyhteisön ylläpitämässä julkaisuarkistossa.

Graduntekijän tekijänoikeuspulmia

- Onko niitä? Todella harvoin kysytään
 - Saako jonkun kuvan tai kuvion julkaista verkossa?
 - Onko opiskelijoilla riittävästi tietoa?
 - Tiedostetaanko rikkomukset?
 - Miten herätellään?

[Opiskelijakysely]

- Kysely opiskelijoille, jotka eivät vuosina 2006 ja 2007 antaneet verkkojulkaisulupaa
 - Kysely lähetettiin
 - 196 opiskelijalle 2006
 - 214 opiskelijalle 2007
 - Kyselyyn vastasi
 - 30 % 2006
 - 37 % 2007
 - Tulokset suuntaa-antavia

Opiskelijakyselyn tuloksia

SYY, miksi julkaisulupaa ei annettu	2006 (% vastanneista)	2007 (% vastanneista)
Huono laatu	32	43
Luottamuksellisuus	15	18
Tekijänoikeuskysymykset	14	9
Julkaistaan muualla	6	8
Tekniset ongelmat	3	0
Muu syy	30	22

[Muita syitä julkaisukieltoon]

- Itsekkyys (muut eivät saa hyötyä)
- Haittaa työssä tai työnhaussa
- Tunnistettava firma tai henkilö
- Kopiointipelko (2006)
 - Lisättiin selkeämmin ohjeisiin, että kopiointi on estetty

[Julkaisukäytännöt vaihtelevat (3)]

- Muut verkkojulkaisut
<http://tampub.uta.fi>

- Viitelomake ja pdf verkon välityksellä kirjastoon
- Julkaisulupa allekirjoitettuna kirjastoon
- Kirjasto julkaisee
 - ei maksuja, ei korvauksia

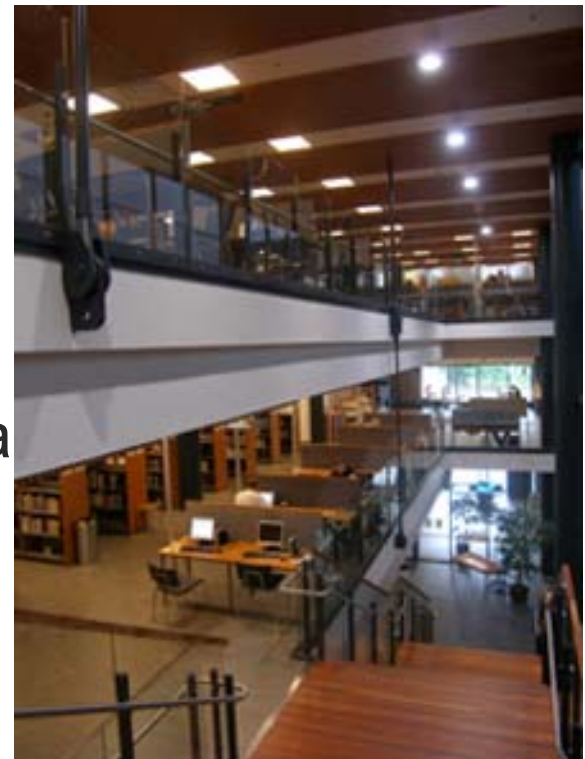
[Haasteita (1)]

- Unipoliarkisto Dspace
 - Tamperelaisten yliopistojen ja korkeakoulujen yhteishanke
 - Tänä syksynä päätös perustetaanko
- Allianssiarkisto Dspace
 - Yliopistoallianssin yhteistyönä
 - Selvitystyöhön ehkä ensi vuonna, jos rahoitus järjestyy

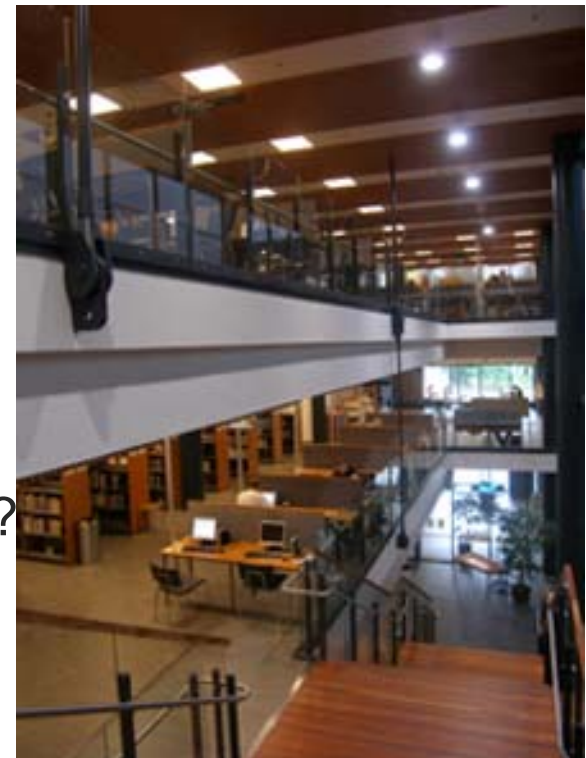
[Haasteita (2)]

- Rinnakkaisjulkaiseminen
 - Tavoitteena koko yliopistoa (allianssia?) koskeva päätös
 - Valmistelu aloitettaneen tänä syksynä Tampereen yliopistossa
 - Tekniset ratkaisut eivät ole suuri ongelma, vaikka kehittämistä niissäkin vielä on

[Haasteita (3)]

- Rinnakkaisjulkaiseminen
 - Miten motivoidaan henkilökunta hankkimaan julkaisuluvat ja tallentamaan julkaisutiedot?
 - Tekijänoikeusasioiden neuvonta, lupien tarkistukset
 - Miten hoidetaan itsearkistoinnissa?
 - Yhden tallennuksen periaate saatava toimimaan (SoleCRIS)

Kiitos!

Yhteystiedot:

outi.sisatto@uta.fi

soile.levahti@uta.fi

pirkko.flinkkila@uta.fi

Open access -julkaisemisen
tekijänoikeusseminaari 10.10.2008